

ADAPTABILITATEA: REVITALIZAREA LITERATURII ȘI LIMBII
ADAPTABILITY: LANGUAGE AND LITERATURE REDUX

CZU 821.135.1(479)“19/20”:81`42

DOI 10.5281/zenodo.7463568

**EVOLUȚIA TERMINOLOGICĂ ȘI ADAPTAREA LINGVISTICĂ LA
NOUL SISTEM POLITIC**

(Considerații asupra romanului *Iepurii nu mor* de Savatie Baștovoii și *Înainte să moară Brejnev* de Iulian Ciocan)

**TERMINOLOGICAL EVOLUTION AND LINGUISTIC ADAPTATION TO THE NEW
POLITICAL SYSTEM**

(Considerations on the novel *Iepurii nu mor* by Savatie Bastovoii and *Înainte să moară Brejnev* by Iulian Ciocan)

Lia BOTNARI⁹⁸

Abstract: *In the context in which the Bessarabian individual had to undergo a mutilation and a radical transformation necessary and convenient to the Soviet dictatorial power, the latter does not hesitate to make extensive use of various possibilities to change the alphabet, literature, language itself. Examples of this are identified in Savatie Bastovoii's novel *Iepurii nu mor* and Iulian Ciocan's novel *Înainte să moară Brejnev*. The identified characters are meant to present us differently the attitude towards some realities such as: the pioneer, the political power, the social divergences, the attitude towards the political values, etc. The structure of the novels under study highlights the postmodernist way of presenting the realities of a Soviet childhood which, on the one hand, has similar valences to other types of childhood, but also highlights some distinct concerns.*

Keywords: *manipulation, ideology, Soviet comrade, Russified language, character, Soviet childhood, postmodernism*

Asistăm în ultimii ani la o deschidere spectaculoasă a publicațiilor pentru și despre copilăria postbelică, fie a textelor epice împânzite de descrieri cu lux de amănunte a unor toposuri mirifice, fie a unor subiecte dramatice cu o puternică încărcătură emoțională, fie a unor texte lirice în care ludicul, sublimul și subiectivul se împletesc în mod spectaculos.

Oricare dintre aceste „orientări” literare nu ar fi selectată pentru cercetare, atestăm o serie incomensurabilă a unor termeni adaptați noului sistem politic și social, perdidicție pentru noțiuni provenite din limba rusă, dar și încercarea de adaptare a acestora la realitățile lingvistice autohtone. Pornite din propaganda bolșevică prin intermediul căreia se tindea a șterge din memoria populației basarabene tot ce însemna amintirea „românimii” s-a purces nemijlocit la *denigrarea a tot ce era românesc*, [mai ales] *prin interzicerea valorilor românești* (Pohilă, 2005, p.187). În acest scop, autorul articolului Vlad Pohilă evidențiază trei aspecte ale procesului de deznaționalizare printre care enumerăm: alfabetul, jargonul ruso-român, condimentat cu unele

---

⁹⁸ Doctorandă, specialitatea *Literatură română*, Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți, Coordonator științific: Diana VRABIE, conf. univ. dr., tema de cercetare: „Perspective postmoderne ale copilăriei sovietice în literatura română din Basarabia”, e-mail: liabotnari.vieru@gmail.com

elemente de grai moldovenesc din Transnistria, precum și cea mai mare parte a creației scriitorilor români. În acest scop nu rare sunt edițiile cărților care au un glosar la sfârșit pentru a explica sau, mai degrabă, pentru a propaga echivalentul noțiunilor prin termeni rusești strecurați printre unele regionalisme, istorisme sau neologisme, după schema *regiment-polc, colonel-polcovnic, frunțaș-efreitor etc.* [Conf. p.189]

Manipularea prin limbajul stâlcit, puternic rusificat, reprezintă una dintre etapele prin care se urmărea transformarea țaranului basarabean în omul nou, tovarășul sovietic! Potrivit *Dicționarului de teorie literară* (Pricop, 2009, p.209), ideologia reprezintă nu doar o tradiție marxistă, ci și un aspect al științelor sociale ce „descrie o formă de gândire distorsionată sau iluzorie care pornește de la un criteriu de obiectivitate”. Astfel, identificăm argumentul necesității transformării limbajului românesc într-un instrument indispensabil puterii politice cu scopul de „a instaura o acțiune revoluționară care să răstoarne relațiile de producție existente și să transforme condițiile materiale ale existenței sociale” (Pricop, 2009, p.210).

Prinși în vâltoarea transformărilor sovietice, o bună parte dintre scriitorii basarabeni s-au trezit peste noapte într-un nou sistem căruia trebuiau să i se conformeze, pentru a fi publicați în continuare și pentru a nu-și risca viața sau să identifice noi căi de manifestare a talentului scriitoricesc, evadând în teme universale precum copilăria, mama, natura sau „plonjarea” periculoasă a temei limbii și a patriei. În cazul creației lui Grigore Vieru atestăm anume această „evadare” în universul ludic al copilăriei, poetul reușind să păstreze astfel intactă limba maternă. În articolul „Grigore Vieru: salvarea prin copilărie” Theodor Codreanu menționa că retragerea „gasteropodică în copilărie” deopotrivă cu „boicotarea istoriei” este asemeni „retragerii blagiene într-o cochilie de melc”, care nu este una a resemnării, ci o reacție de apărare împotriva celor de neînving, pe moment, din pricina forței și a nebuniei lor ciclopice, dar și o reacție de rezistență și de luptă (Codreanu, 2004, in, p.33) Într-o situație similară este și creația lui Ion Druță sau a lui Vladimir Beșleagă, care deși nu reușesc să elimine într-îu totul influența elementul politic asupra scriiturii, tind să transforme această nouă manifestare într-o ironie a sorții, un joc al circumstanțelor pe care atât Onache Cărăbuș, cât și maturul Isai încearcă să le primească ca atare, lăsând loc de interpretare cititorului versat.

Pe de altă parte, scriitorii postmoderniști încearcă în rememorările propriilor copilării să prezinte ostilitate față de schimbării pe care le-am enumerat mai sus. Altfel spus, numeroasele publicații din ultima perioadă care au la bază elementul biografic sau mai puțin biografic tind să explice, să aducă în prim-plan specificitatea fenomenului sovietic ca exponent al unei devalorizări și deznaționalizări la care au asistat și, mai ales, au luat parte generația actuală de scriitori. Nu este o imputare și nici o scuză, este o parte a „ființei” literare basarabene și a istoriei acestui pământ. În acest sens, Claudia Partole menționează: „Majoritatea acelor care au trecut prin acel regim diabolic au gândit la fel. Azi, mulți o fac pe eroii acelor timpuri, dar puțini au fost acei care nu s-au lăsat mințiți” (Partole, 2016, p.3).

Totuși nu identificăm în textele cercetate decât o atitudine antitotalitară absolută a postmodernismului estetic și nu una direcționată politic. Cu alte cuvinte, atitudinea scrierilor este una „ludică, ironică, biciuitoare, uneori, dar niciodată solemnă și univoc rigidă” (Ciobanu, 2015, in p. 34). La baza acestui fenomen nu este numai elementul narativ îmbinat cu vârsta protagoniștilor și cu proiecțiile pe care și le însușește copilăria ca etapă a existenței, ci mai degrabă una dintre trăsăturile definitorii ale mișcării literare căreia i se pretează romanele în discuție.

Romanul lui Savatie Baștovoii *Iepurii nu mor* (Baștovoii, 2012, 276 p.) propune o bogată panoramă a valorificării copilăriei sovietice în spațiul basarabean, expusă prin prisma copilului în veșnică căutare și râvnită descoperire a lumii din jurul său. Autorul este stăpân pe mijloacele unei narațiuni captivante, bogate în peripeții, dovedind o imaginație prolifică. El nu excelează în

analize psihologice profunde, însă își proiectează personajul în evenimente greu de uitat, stimulând cititorul prin curiozitate și plăcerea de a lectura fiecare „episod”.

Eterna comparație între el (copilul universal) și ceea ce îl înconjoară are menirea de a scoate în evidență varii similitudini și divergențe dintre omul în devenire (tovarășul sovietic!) și reminiscelele unui popor nevoit să fie apărat de Fratele mai Mare! Demne de atenția noastră sunt numeroasele exemple în care elevul Sașa Vakulovskii se raportează la imaginea-prototip a copilului model, Volodea Lenin, la numeroasele promisiuni și concesiile pe care și le face în sine, din dorința de a fi în rând cu ceilalți, copiii ștabilor, ai membrilor de partid, ai învățătorilor ce sunt mereu în centrul atenției, dar și sugerați drept exemple demne de urmat. De aici vine și marcantul complex al inferiorității la care se pretează imaginea lui Sașa, or cea mai bună parte a complexelor își au începutul în copilărie, în treapta incipientă a dezvoltării umane.

Narațiunea scoate în prim-plan conflictul dintre cele două lumi: lumea candidă și senină a copilăriei și lumea oamenilor mari, care au uitat de universul copilăriei și au adormit copilul din ei, or, amintirea copilăriei fericite spre care omul matur tinde să se întoarcă mereu, scoate în vileag incapacitatea acestora de a înțelege jocului! Autorul patinează în spațiul vârstei, dus de valul fanteziei sale de etern copil, dezvăluindu-ne o lume plină de candoare și delicatețe.

Ținem să elucidăm fenomenul evoluției noțiunii de *homo ludens* care, prin influența complexă a sistemului politic dictatorial și manipulator, trebuie să devină un *homo sovieticus*, operând cu secvențe ce scot în evidență prezentarea unei dihotomii a noțiunii de *pionier* ca reprezentat al copilului-model în URSS. Născuți în interiorul sistemului autoritar deja bine pus pe roate, cu o limbă stâlcită și o istorie denaturată, personajele romanului se lasă în vâltoarea cerințelor față de omul de tip nou, tovarășul sovietic! Însă raporturile acestora cu pionierul-model, imaginea copilului Volodea din Abecedar, sunt diferite.

Referindu-se la personajele mature, în opoziție cu lumea copilăriei, atestăm exemple de trufie și orgoliu, politică și propagandă de bravadă, mediocritate și superficialitate extremă, mai ales în rândurile cadrelor didactice, dar și ale altor personaje, menite să servească drept model comportamental pentru tânăra generație.

Atestăm câteva particularități definitorii ale copilăriei sovietice pe care vom încerca să le punem în discuție în continuare. Mai întâi de toate este vorba despre *constituirea unui cult al personalității*. Prototip al copilului model, care îl persecută, uneori până la absurd pe elevul Sașa, este imaginea portret a lui Vladimir Lenin, zis Volodea, după chipul din manuale, după arhetipul din poezioare ideologice sau discursurile sovietice. Iată de ce, în roman identificăm sevențe de tipul:

„În fața clasei era portretul lui Lenin și Lenin avea o față bună. Sașa se uita la el și-i părea rău că a întârziat la școală . “Învățați, învățați, și iar învățați!””, scria sub Lenin și lui Sașa îi era rușine. Dar Lenin a fost un copil bun și învăța bine la școală, și nu întârzia” (Baștovoi, 2010, p. 10).

Sau

„Da, a fost copil și Lenin.

Da, a fost și el școlar.

Și în geanta sa pe vremuri

A purtat abecedar.

A rostit cuvântul mamă

Și duios l-a repetat

Iar din mijlocul pădurii

Mamei flori i-a adunat.” (Baștovoi,

2010, p.10)

Însă cultul personalității idolatrizate de către propaganda comunistă nu se limita doar la asemenea afirmații. Era necesar ca modelul cultural sovietic să reprime un segment traumatizant al memoriei colective precum cel de-al doilea război mondial sau foamea din 1946-1947, însă aceste evenimente nu trebuiau să fie uitate definitiv, pentru a semăna în sufletul viitorului

cetățean sovietic ură pentru țările capitaliste, oroare față de regimul nazist, dar și eterna dorință de simți ocrotirea Fratelui mai mare: tovarășul sovietic!

„Erau multe cuvinte pe care nu le înțelegea. Dar cele mai multe le înțelegea și cel mai tare îi plăceau pionerii eroi, căci erau desenați frumos, cu tancuri care ard în spatele lor, dar ei stăteau drepti și nu le era frică de nimic. Dar și mai tare îi plăcea de-o fată care era desenată acolo. Ea avea o cravată de pionier la gât și era cu părul galben. Era frumoasă fata aceea și era serioasă. Sașa se gândea cel mai mult la ea și parcă nu-i venea să creadă că ea a murit. Când se uita la ea lui Sașa i se făcea foarte ciudă pe nemți. De ce au omorât-o, dacă ea era frumoasă și avea părul galben?” (Baștovoi, 2012, p. 15).

sau

„Lenin tot nu scria frumos, dar numai că Lenin nu mânca litere și că atunci când a fost mic a scris frumos și înclinat pe dreapta, și toate literele totuna, și numai după ce a făcut Revoluția și a stat în pușcărie, acolo și-a stricat el scrisul și a început să scrie urât, căci trebuia să scrie repede și mult ca să salveze pe oamenii săraci. Sașa voia să crească și el mare și să stea în pușcărie, ca să poată și el să scrie urât. Mai bine nu era școala asta, gândea Sașa, mai bine era război și avea să se ducă în pădure să se facă partizan și să omoare nemții, ca Pavka Morozov, că acela nu umbla la școală” (Baștovoi, 2012, p. 19-20).

Relevante pentru transformarea personalității individualiste într-un cetățean sovietic erau **sărbătorile sociale** însoțite de numeroase pancarde, lozinci, discursuri patriotico-politice, în cadrul cărora prezența elevilor (pioneri cu cravate roșii la gât drept promotori ai viitoarei societăți) avea un caracter obligatoriu căci insuflau necesitatea schimbării, a devenirii și a menținerii societății socialiste! Autorul nu ne dezvăluie nici un moment vreo intenție satirică sau moralizatoare. Totuși, reiterarea acestor secvențe care contituie o reală și sinceră mărturie a copilăriei sale sovietice par să-l amuze. Se utilizează pe larg ironia și autoironia, astfel încât lumea societății sovietice care are realități net diferite de cele actuale, pare mai degrabă una construită artificial, parcă desprinsă din romanul lui George Orwell, 1984:

„Treceau mașini învelite în roșu, pe care scria 9 MAI sau 1 MAI, sau 7 NOIEMBRIE. TRĂIASCĂ MARELE OCTOMBRIE! etc. SĂ ÎNFĂPTUIM ÎN VIAȚĂ... MIR, BRATSVO NARODOV! etc. EDINSTVO! VLASTI NARODU! etc. Erau zile de adevărată sărbătoare. Erau sărbători așteptate cu nerăbdare mai ales pentru baloanele lor” (Baștovoi, 2012, p. 34).

În felul acesta, pregătirile pentru marele sărbători socialiste au contribuit, de-a lungul timpului, la formarea unei generații cu un puternic spirit sovietic, a unei mentalități colective cenzurată drastic și marginalizată de către oficialități, dar căreia i s-a inspirat permanent iluzia fericirii prin spiritul competitiv, dar și prin antiteza cu țările capitaliste. Pentru a reuși acest exercițiu permanent, puterea politică utiliza în continua-i propagandă „simboluri pentru a spori forța de pătrundere, difuzare și influențare a mesajelor, pentru a deveni accesibilă și atrăgătoare public” (Maftעי, 2007, in, p.302).

Școala era un promotor în acest sens, or, potrivit definiției pe care o atestăm în *Dicționarul de psihologie* coordonat de Norbert Sillamy, noțiunea de propagandă constă în „difuzarea unei idei sau a unei doctrine, destinată să modifice opiniile, sentimentele, atitudinile persoanei sau grupului la care se adresează. [Iată de ce] se înrudește cu educația, dar pe când aceasta se asociază cu adevărul, propaganda nu-l respectă întotdeauna” (Sillamy, 2000, p.241).

Astfel, copiilor de toate vârstele li se inspirau idei de tipul: „noi, copiii de azi putem trăi în pace. Noi avem școală gratuită și caiete bune, dar copiii din țările capitaliste plătesc pentru școală și mulți copii nu pot să învețe pentru că părinții lor sunt săraci. Și copiii se duc și lucrează

la burgheji ca să-și câștige bucăți de pâine, căci părinții lor sunt săraci și n-au bani ca să le cumpere de mâncare” (Baștovoi, 2012, p. 27).

Modelul acesta de a aprecia calitatea vieții în URSS, după cum vedem, le-a fost insuflat elevilor de la vârste fragede pentru a trezi în ei spiritul concurenței, dar și al compasiunii față de copiii din țările capitaliste, dar și pentru a le crea iluzia paradiziacă a bunăstării de care trebuie să fie mândri. Mai mult decât atât, copiii de alte naționalități neapărat trebuie să simtă dorința de a face parte din această „familie caldă și iubitoare”! Propaganda încerca să fomuleze anumite atitudini și să creeze stereotipuri sociale de natură totalitară, adică se condiționa individul, cu scopul de a i se forma mecanisme automate de gândire și acțiune, ceea ce facilita controlare și manipularea sa ulterioară. Astfel este îndreptățit războiul din Afganistan, implicarea armatelor sovietice în acest conflict și necesitatea susținerii acestor tentative: „De aceea poporul din Afganistan vrea să învețe limba rusă, căci iubește Uniunea Sovietică și pe oamenii sovietici. Copiii din Afganistan au vise în care se împrietenesc cu copiii din Uniunea Sovietică” (Baștovoi, 2012, p. 32).

Naivitatea acestor afirmații continua să construiască portretul robot al „cetățeanului sovietic”, al tovarășului care trebuia să susțină ideile partidului și ale ideologie, care nu trebuia să pună la îndoială afirmațiile și lozincile proclamate, nu trebuia să gândească de sine-stătător, ci doar să urmeze indicațiile autorităților etc. Motiv pentru care elevii erau învățați din fragedă copilărie cu **discriminarea** din motiv ideologic **ca metodă de educare**, astfel copiii ștabilor, ai membrilor de partid, ai profesorilor dedicați cauzei comune erau priviți întotdeauna cu ochi buni și prezentați drept model pentru comunitate, în timp ce copiii ai căror părinți nu prezentau loialitate sistemului erau ponegriți, înjosiți, luați în derâdere, porecliți, dar și erau primiți în rândul pionierilor printre ultimii. Mai mult decât atât, pedepsele nu erau o raritate în rândurile acestor elevi, priviți mereu cu suspiciune și dubiu: „Două baloane mari care o făcură pe fata lui Vera Ivanovna să plângă, iar pe Nadejda Petrovna să se întoarcă spre Roma Bohanțov ca să-l tragă de ureche și să strige *măgarule! măgarule!*” (Baștovoi, 2012, p. 35).

De o sinceritate dezarmantă și totodată ironico-satirică este atitudinea narativă a romanului lui Iulian Ciocan „Înainte să moară Brejnev” (Ciocan, 2007, 176p.). Povestea tânărului Iulian deopotrivă cu soarta altor protagoniști formează în construcția romanului un joc caleidoscopic: în care destinele lor se împletesc într-un frumos mozaic, transformându-se ușor la fiecare mișcare și formând noi congruențe cu alte personaje, influențând alte destine. Autorul utilizează o serie de elemente inovatoare narațiunii: interviuri ale scriitorilor, fragmente din emisiuni radiofonice și TV, secvențe din film, inserțiuni livrești cu privire la arta narativă pe post de contrapunct stilistic. Acestea au la bază două funcții distincte: pe de o parte inspira realism scrierii și transpune cititorul într-o perioadă mai mult sau mai puțin cunoscută, iar pe de altă parte reprezintă o altă trăsătură definitorie a postmodernismului în care se încadrează lucrarea.

Titlul prezintă direct și sincer axa temporală a elementelor cronologice din roman, practic pregătește cititorul pentru prezentarea ulterioară a unei societăți în deriva puterii sovietice. Limbajul utilizat de către autor, vădit specific realismului socialist, scoate în vileag limbajului culturii de masă caracteristic acelor timpuri: numele personajelor, preocupările acestora, secvențele propagandistice pe care le identificăm, ne prezintă un timp nu tocmai îndepărtat, însă, deopotrivă, mutilat de ideologia sovietică, marcat de aspectele diferențelor tranșante de clasă, deși vădit camuflate sub aspectul funcțiilor ocupate sau ale implicărilor în viața politică. Narațiunea se desfășoară energic, convingător, purtând pecetea realului. Autorul își cunoaște foarte bine personajele și circumstanțele în care acestea plonjează, iar majoritatea istorisirilor denotă o netă autenticitate dezarmantă. Totuși, autorul evită să ne dea o apreciere pozitivă sau mai puțin pozitivă a personajelor, se abține să emită concluzii sau generalizări. Personajele sale au întotdeauna un ultim cuvânt de spus, iar faptele lor își au argumentările necesare.

Copilăria lui Iulian este marcată de specificul perioadei sovietice, de aspectul politizării școlii, de certurile etnice dintre semeni, de diferențele dintre copiii ștabilor și cei ai populației simple, de propagandele radiofonice, televizate și pulcitate, de nedumeririle cu referire la religie (opinia oficială și faptele oamenilor simpli care protejau icoanele cu sfințenie și inițiau tânăra generație în acest domeniu tabu) etc. Reprezentările elevului despre copilărie iau două „înfățișări” distincte: pe de o parte „dulceața de zmeură a mătușii Taliusea” sau „plăcinta mamei cu brânză și bostan, dar și ceaiul de maceș” care îl făceau fericit și „știrile oficiale despre viața grea a negrilor din țările capitaliste” care îl băgau în sperieți.

Totuși, naratorul ia distanța de obiectivizare a firului narativ, reflectând aluziv convingerea că anii comunismului au mutilat nu numai economic și social, dar mai ales intelectual și spiritual societatea basarabeană. Asistăm la prezentarea unei profunde crize morale, care este incapabilă să regenereze, dat fiind faptul că agresivitatea și ignoranța au devenit unicele criterii de supraviețuire, exemplul colegului agresiv este cât se poate de sugestiv în acest sens.

Asistăm din primele rânduri la o desacralizare a clasei muncitoare prin prezentarea apartamentului întotdeauna mic și incomod al familiei, la care elevul Iulian este martor nemijlocit și permanent. Totuși, frecvența comparație cu alții care trăiesc și mai greu: în camere de cămine de 12 metri cu miros de borș și urină sau în familiile în care copiii s-au pierdut în accidente sau flăcări, umple protagoniștii de speranțe. Iulian este îmbrăcat la „preț rezonabil” în „niște blugi, într-o scurtă est-germană și în niște pantofi polonezi” (Ciocan, 2007, p. 25), exact după moda timpului, ceea ce denotă că este la un nivel cu semenii, mai puțin poate cu prietenul său, evreu de etnie, cu care aveau semnificative diferențe financiare.

Referindu-se și la alți copiii care faceau partea din aceeași generație, naratorul evidențiază: „niște copii – care nu puteau fi decât pioneri sau comsomoliști – își băteau joc de veteranii Armatei Sovietice” (Ciocan, 2007, p. 27). Replica aceasta a lui Polikarp Feofanovici scoate în evidență depășirea principiilor educației sovietice, desacralizarea valorilor pe care le propagă, lipsa de respect față de eroii Armatei Sovietice. Ni se înfățișează o societate pestriță în care oameni de diferite vârste, ocupații și statut social formează un portret necruțător al unei lumi întoarse pe dos.

Studiind conținutul romanului lui Iulian Ciocan, identificăm o serie de exemple ce ne permit să clasificăm personajele juvenile sub diferite aspecte, după cum urmează: vârsta, etnie, statutul social al părinților, dar și apartenența politică, câteva specificații de gen etc. Inovativ în această tipologizare apariția copilului urbei și al comunalelor. De asemenea, asistăm la o „prezentare” a conceptului de anti-pionier care își extinde semantica semnificativ prin termeni de chiulanguiu, obraznic, pletos, haimana sau haidamac.

Categoria de *vârstă* este specificată puțin, mai ales prin antiteză cu maturii, pentru a scoate în evidență naivitatea și infantilitatea copiilor. De exemplu: „*tacă-ți gura, mucosule! Nu e casa ta ca să iei decizii* răcni tata, arătându-i pumnul și obligându-l să-și facă lecțiile” când Iulian își exprimă nedumerirea față de apariția în casa lor a unei icoane, fapt considerat extrem de incorect pentru un brav pionier! Zgârâitul mobilei din casă era, de asemenea, însoțit de amenințări. Atitudine mai puțin ostilă, dar, în același timp, disprețuitoare față de vârsta băiatului, atestăm în rarele situații în care în familie se rememorau evenimente și atitudini din perioada dinaintea războiului.

„*Trăiam ca în sânul lui Avram. [...] Părinții aveau mult pământ lângă Nistru, plecam cu brișca la iarmaroc, mama, Dumnezeu s-o ierte, ne cumpăra tot felul de haine, ne hrănea cu miez de nucă.*”

Contrariat, Iulian bulbuca ochii: *Cum se poate? Erați ocupați atunci de români!*

Ce are a face? Era bine... spunea mama, visătoare și imprudentă” (Ciocan, 2007, p. 24).

Apoi Iulian era trimis subit la culcare, pentru a nu mai pune întrebări incomode sau a nu împărtăși mai apoi aceste destăinuiri cu altcineva. Ironia amară, aluziile, sarcasmul observațiilor sau umorul relevă ipocrizia personajelor, impostura și snobismul acestora, trăsături specifice ștabilor de partid, care se considerau mai presus decât oricine, deși oficial se ascundeau sub alura egalității între clase sociale. Asistăm la o simbioză omogenă și atât de naturală dintre comic, tragic și grotesc, iar absurdul și derizoriul se întrepătrund formând o lume nouă în care nu mai există ierarhie de valori. Practic această lume a amestecului își prezintă latura standardelor dublicitare, atât în plan social, cât și în cel individual.

Sunt doar câteva din numeroasele exemple în care, prin intermediul limbajului manipulator și, mai ales, puternic rusificat și transformat, personajele românești sunt puternic influențate spre a fi transformate în mașinăria puterii sovietice. Țăranul basarabean trebuia să suporte mutilarea și deșădăcinarea de patria mamă în cel mai sublim, dar și tragic(!) dintre moduri: prin intermeniuul copiilor, care pe alocuri ademiniți de promisiuni derizorii, pe alocuri speriați de rușinea națională sau amenințați de pierderea arhicunoscutei cravate pionerești deveneau bravi soldați în apărarea valorilor insuflate de către puterea dictatorială sovietică. Nu este de mirare că evlavie și cultul personalității pe care ni-l prezintă cu atâta ardoare personajul lui Baștovoii evoluează până la antepod prin imaginea personajului lui Iulian Ciocan, astfel sistemul educativ sovietic demonstrându-și ineficacitatea.

Bibliografie

1. BAȘTOVOI, S. (2012). *Iepurii nu mor, pentru copiii sovietici care au crescut mari*. București: Editura Cathisma, 276.
2. CIOBANU, M. V. (2015). O literatură antitotalitară. In: *Sud-Est Cultural*, 2, 42.
3. CIOCAN, I. (2007). *Înainte să moară Brejnev*. București: Editura Polirom, 176.
4. CODREANU, Th. (2004). Grigore Vieru: salvarea prin copilărie. In: *Steaua*, nr. 6, 33.
5. *Dicționarul de teorie literară* (2009). Coord. Lucian PRICOP. București: Editura Cartext, 209.
6. MAFTEI, V. (2007). Considerații privind natura, esența și conținutul propagandei. In: *Conferința tehnico-științifică a colaboratorilor, doctoranzilor și studenților, 15-18 noiembrie*. Colegiul de red. Dorogan VALERIU. Chișinău: UTM, 302.
7. PARTOLE, C. (2016). *Prietenul meu eleniS (jurnal naiv)*. Chișinău: Editura Prut Internațional, 3.
8. POHILĂ, V. (2005). Mihail Sadoveanu în Basarabia sub ocupație sovietică (aspecte ale receptării editoriale a creației Maestrului). In: *Viața Basarabiei*, nr. 3-4, 187.
9. SILLAMY, N.(2000). *Dicționar de psihologie*. Trad. avânprefață și completări privind psihologia românească dr. GAVRILIU Leonard. București: Editura Univers Enciclopedic, 241.